

Г. 604.775

302

ІВАН ФІЛИПЧАК

ПАМЯТІ ДANIILA STAHURI

З ГРОМАДЯНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТИ Д-РА ДАНИЛА
СТАХУРИ В САМБІРЩИНІ

Львів 1939

Львів 1939

Wydawca : Powiatowyj Narodnyj Komitet UNDO w Samborze.
Видавець : Пов. Народній Комітет УНДО в Самборі.

READING LIST

SCHLESINGER, L. A., and others. *Handbook of the U.S. Congress*. Washington, D.C.: Government Printing Office, 1940.

SHAW, R. E. *United States Government: Its Organization and Powers*. New York: Harper & Brothers, 1937.

SHAW, R. E. *United States Government: Its Organization and Powers*. New York: Harper & Brothers, 1937.

ІВАН ФИЛИПЧАК

ПАМЯТІ ДАНИЛА СТАХУРИ

З ГРОМАДЯНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТИ Д-РА ДАНИЛА
СТАХУРИ В САМБІРЩИНІ

Lwów 1939

Львів 1939

Wydawca: Powitowyj Narodnyj Komitet UNDO w Samborze.

Видавець: Пов. Народній Комітет УНДО в Самборі.

1-607775

Z drukarni Wyd. S-ki „Dlo“, Lwów, Rynek 10. Tel. 229-26,
З друкарні Вид. Спілки „Дло“, Львів, Ринок ч. 10.

ДР. ДАНИЛО СТАХУРА

* 19. XII. 1860 — † 20. XII. 1938

20

ПЕРШИЙ ПОБУТ У САМБОРІ.

Перший раз виступив бл. п. д-р Данило Стакура на ниву народньої праці в Самбірщині в 1891. році.

Були то часи т. зв. „нової ери“, заключеної рік перед тим послом Ю. Романчуком з урядом і поляками. Саме тоді зявився в Самборі молодий адвокатський конціпієнт д-р Данило Стакура і станув зараз до народньої роботи.

В самбірському повіті й у Повітовій Раді панували тоді родини польських поміщиків-дідичів. Вони крім повітової ради, мали у своїх руках відділ „С. K. Galicyjskiego Tow. Gospodarczego“, яке піклувалося їхньою рільницею культурою. Вони діставали державні і краєві грубі субвенції на ту ціль, робили рільничі вистави, мали фаховий часопис „Rolnik“, мали гарну бібліотеку. Вони тримали у своїх руках повіт, від них були залежні ц. к. урядовці; на їхні услуги було „Galicyjskie Two kredytowe ziemskie“, яке приходило в поміч з розрізняваним матеріально дідичам, уділяючи їм позичок. Всі мали моральний обовязок стежити за всяким рухом у повіті, що люди думають, як поводяться ті, що мають якунебудь стичність з народом: священники, вчителі, дяки, адвокати, урядники. В їх інтересі лежало мати найдешевшого робітника. Вони мали вплив на добір усіх начальників урядів, як: старостів, начальників судів, скарбових урядів, шкільних інспек-

торів; вони давали священникам презенти, під їхнім впливом були сільські вчителі. Ціла повітства машина оберталася так, як вони її накрутили.

Д-р Данило Стакура, прибувши до Самбора в 1891. році, застав тут уже філію Общ. Качковського, яку опанувало кілька родин багатих священників, як: Козаневичі, Вітошинські, Шемердяки, Грушкевичі, Носалевичі, Гелітовичі, Давидовичі, Криницькі, Скобельські і т. д., що заснували кільканадцять читалень у повіті. В тих читальнях від часу до часу деякий рухливіший священник прочитав лекцію-статтю з книжечок общ. Качковського, або дещо з „Науки“ о. Наумовича, або з „Русского Слова“. Рез на кілька літ деяка читальня дала яку мізєренську виставу в роді „Капраль Тимко“, після чого засипляла довгим сном, або й завмирала. Тому народ, не маючи ніякої іншої атракції, забирається по вечірні з читальні до коршми. Там услужний жидок умів забавити й заохочити селян. Він знов, що чувати в місті, що в сусідніх селах, хто вибирається до Америки, котрий адвокат (жид) найліпший тощо. В коршмі при чарці розвязувалися людям язики, розпочиналася балачка, відтак сварки, бійки, що кінчилися процесами і криміналами; у жидівських руках опинявся нераз мужицький варстат праці, свята земличка, а в жидівських адвокатських кишенях гріш нашого селянина.

Так виглядала Самбірщина, як в 1891. році зявився у Самборі д-р Данило Стакура, людина молода, енергійна, щира, охоча до народньої роботи. Як бідний селянський син, що в голоді й холоді вибився на це становище, знов, що злидні нашого народу походять з його темноти, невіжі. Постановив ціле життя працювати для цієї бідної стріхи, зпід якої вийшов. Вірив

в це сильно, що наш народ можна двигнути через освіту, запевнити йому кращу долю. Його ціле життя виповнене було безнастальною працею над освітою та над економічним і моральним піднесенням нашого народу.

Прийшовши до Самбора, розглянувся по місті й по околиці за народовцями. Знайшов їх небагато, бо ледво кілька осіб, що плекали ті самі ідеали та хотіли широко служити свому народові. Його найближчими однодумцями були: д-р **Корнило Чайковський**, ц. к. авскультант суду в Самборі, знаний тоді нашему загалові з прекрасних статей у „Ділі“ на економічно-освітні теми, **Роман Сосновський** та **Болеслав Літівський**, також судові авскультанти, о. **Франц Рабій**, катихит народніх шкіл у Самборі, о. **Ник. Боберський**, парох Ваневич, о. **Ник. Гуркевич**, парох Вяцкович, о. **Ів. Мельник**, парох Берегів, Яків Гординський, учитель у Гордині, о. **Ів. Татомір**, парох Черхави, **Василь Сілецький**, ем. ц. к. контрольор і префект Сільця, **В. Слюзар**, проф. гімн., о. **Йосиф Сабарай**, парох Терчинович, **Іван Михас**, війт у Морозовичах і кількох шляхтичів-селян. Всіх 38 осіб знайшов Стакура в цілому самбірському повіті, яких згуртував і вони заявили своїми підписами, що хочуть належати до Т-ва „Просвіта“ і просять його оснувати в Самборі філію того товариства.

Дня 2. VII. 1891. уконститувався комітет з головою В. Слюзарем на чолі і д-ром Стакурою, як секретарем. Цей комітет повідомив Головний Виділ „Просвіти“, що дня 3. вересня 1891. р. скличе до Самбора перші конститууючі збори і тому просить прислати відпоручника й кілька десять примірників статуту „Просвіти“, кілька примірників статуту читалень і сто каєвих карток. Дня 29. VIII. вислав Стакура спис

29 членів, що зложили вкладки, просив прислати для них грамоти. Між ними були: **Титко Ревакович**, начальник суду в Підбужі, **Вол. Хлопецький**, власник більшої посілості в Бережниці, д-р **Вінк. Хлопецький**, адвокат у Самборі та **Михайло Скорик**, учитель в Луці. Збори відбулись дійсно 3. вересня 1891. р. в салі самбірського магістрату під проводом Йосифа Караповича, у приявності відпоручника Головного Виділу **д-ра Костя Левицького** і ц. к. комісаря староства Зевальда. Тут уконституувався перший Виділ філії „Просвіти“, до котрого ввійшли: **Лев Рошкевич**, ц. к. суддя бкр. суду в Самборі, як голова, **о. Ник. Боберський** як заступник голови, д-р **Стахура** як секретар, **Йосиф Карапович** як контрольор і **Ів. Бережницький**, а заступиками: **Роман Сосновський** та **Іван Михас**. На тих зборах д-р **Евген Олесницький**, адвокат зі Стрия, мав реферат про економічну організацію селян. Вечором відбувся перший народовецький (український) вокально-декляматорський концерт при співучасти 16-и, заходами д-ра Стакури.

В реляціях до Головного Виділу „Просвіти“ д-р Стакура писав, що молоденький Виділ філії „Просвіти“ в Самборі віднісся до тутешнього касинового т-ва „Русская Бесіда“ з проханням уділити йому позволення відбувати у своїх кімнатах засідання та загальні збори, відчити, а також поставити свою шафу з актами та книжками. Тому, що „Бесіда“ була тоді в руках „обєдинительської“ партії, вона згодилась тільки на те, щоб філія „Просвіти“ відбувала в її кімнатах засідання, але поставити шафи з актами таки не позволила. З дальших писем д-ра Стакури до Головного Виділу „Просвіти“ бачимо, що московофільська партія вела в повіті сильну агітацію проти філії „Просвіти“,

кидаючи проти неї закиди, немовто вона розбиває „єдинство руського народа“ і що прапор є *ad maiorem Poloniae gloriam*¹⁾. З дальших писем д-ра Стакури до Головного Виділу, передовсім з письма з дня 16. X. 1891. р., бачимо, що до філії прибуло вже 131 членів з повіту Й Самбора. Д-р Стакура просить Головний Виділ, щоби членські грамоти і книжечки сам розсылав членам на місце замешкання, бо люди думаютъ, що хтось тут з нас „полює“ на цей 1 зол ринський і для філії це непотрібний балляст шукати що четверга по місті членів і роздавати їм книжечки. Дальше просить Стакура вияснити, чи читальні „Просвіти“ закладати на старих статутах, чи ждати на нові. Просить висилати усім членам самбірської філії „Просвіти“ книжечки через почи, а то: через самбірську 62 членам, старосамбірську 4 членам, через Кранцберг 9, Луку 39, Підбуж 5, Лімну 2, Рудки 1, Хирів 1, Надиби 1, Крукеничі 1, Фульшин 1, Добрівляни 1, Черхава 4. Засідання відбував Виділ що четверга під час торгів і тоді члени Виділу давали інтересованим ріжні пояснення. Ухвалено внесення о. Боберського, щоб збирати фонди на будову „Народнього Дому“ в Самборі, на що внескодавець жертвував один льос австр. Червоного Хреста. Селяни Михас перепер внесення, щоб священники жертвували на будову „Народнього Дому“ частину грошей з акафистів.

По році побуту в Самборі д-р Стакура покинув Самбірщину на повних 10 літ. Перенісся до Тернополя, відтак до Перемишля, де рівно ж з запалом забрався до праці над пробудженням селянських мас до національного життя.

Щойно в 1901. році, по смерти адвоката д-ра Гумецького, спровадився д-р Стакура зно-

¹⁾ Архів Просвіти, ч. III. С.

ву до Самбора, отворивши тут адвокатську канцелярію. Був тоді звичай, що українці адвокати осідали лише в тих містах, де не було другого українця адвоката, щоб собі не робити конкуренції. Якраз по смерті адвоката д-ра Гумецького, приїхала до моєї дружини її вчителька, нині ще діяльна професорка Ольга Ципановська, прослідити терен Самбора для свого швагра, будучого адвоката.

За час десятилітньої неприявності Стакури філія „Просвіти“ ледви прозябала. Вели її ц. к. урядники українці: судді, професори тощо. Найбільше ще праці вложив недавно померлий Теодор Біленський, професор семинарії, що провадив філію добрих кілька літ, журячись найбільше читальнею „Просвіти“ в Бабині, що виборола собі право шинкувати горізкою.

Д-р Стакура, вернувшись по 10-ти роках до Самбора, застав філію „Просвіти“ в такім стані, який знаємо з морального сенсу вершика: „Птах, щупак і рак“. Філію вели ц. к. урядовці, що то в серці мали багато тепла для недолі народу та їхнє державне становище не позволяло їм виступати проти існуючого режиму отверто, явно упоминатися за кривдою народу. Д-рові Стакури це, відразу не подобалося, і він в 1902. році, вибраний до нового Виділу філії „Просвіти“, вніс відразу багато свіжого повітря. Як людина молода, повна життєвої енергії, рішучості, здоровля, притім незалежна від ц. к. уряду, вніс до нововибраного Виділу багато ініціативи. Його не вдоволив стан 12 читалень, що ледво животіли, але зараз на першім засіданні Виділу заповів, що до кількох літ цілий самбірський повіт мусить покритися діяльними читальнями „Просвіти“. Щоб додержати слова, він оглянувся за інтелі-

гентними помічниками і найшов таких двох, що самі жертвували свої услуги до співпраці, а са-
ме: **Франц Сілецький**, емеритований учитель,
людина в силі віку і здоровля і **Олекса Духо-
вич**, емеритований інспектор шкільний, а тре-
тій депендент Стакури **Евген Коляджин**. Згада-
ні помічники уложили плян розізду щонеділі
по селах, де давали відповідні реферати. Села
розвірхалися.. Стакуру дня 28. XII. 1903. р. ви-
брано головою філії „Просвіти“; на чолі цієї
філії стояв він до 1919. року, до часу приму-
сового відїзду за кордон.

ОСНОВУВАННЯ ЧИТАЛЕНЬ.

Зачав основувати нові читальні за читаль-
нями. Здобував село за селом. Освітній рух за-
кипів у повіті на добре, тимбільше, що то бу-
ли часи російсько-японської війни, час рево-
люційних розрухів в Росії, чим нарід по наших
селах дуже цікавився. Д-р Стакура не зносив
ніякої угодовщини, не узнавав ніякої „нової
ери“ і тим зеднав собі відразу нарід, передов-
сім селян. Кожної неділі сідав зі своїми поміч-
никами на фіру та їхав від села до села здобу-
вати позицію за позицією, навіть у тих селах,
де були чинні московільські читальні. Був то
час, де в Австрії рішено покінчити з куріяльним
парляментом і запровадити безпосереднє, рів-
не, тайне, загальне і пропорціональне виборче
право.

Вже по однорічній праці в Самбірщині,
писав Стакура до директора канцелярії „Про-
світи“ у Львові, що читальній рух у Сам-
бірщині розвинувся на добре й він піде таким
темпом дальше.

Помічник Стакури інспектор Духович
пильнував канцелярії „Просвіти“, мав дар стя-

гати залеглі вкладки і приєднувати нових членів так, що за рік праці прибуло філії 226 членів Довірочні збори скликував Стакура окрім для селян, окрім для загонової шляхти, окрім для народніх учителів. Від самбірської інтелігенції виєднував прочитані числа „Діла“ і пересилав їх читальням. Новістю були відозви до міських пань українок, до сільських жінок, до ремісників, до провідників національно-демократичної партії. По року праці, звіт інспектора Духовича до Головного Виділу виказує, що на 89 сіл самбірського повіту в 46 селах бачимо вже читальні „Просвіти“. В 43 селах не було на жаль ще **ні одного** члена „Просвіти“ так, що на 61.476 українців Самбірщини знайшлося всього 226 членів центральної „Просвіти“! До слабо діючих 12 читалень забрався Стакура з цілою енергією, щоб їх оживити, приділивши кожній одного з виділових, як наглядача-опікуна.

В 1906. році відбув д-р Стакура зі своїми помічниками Духовичем, Сілецьким, Коляджином і о. Бордуном, парохом з Викіт, листрацію всіх читалень. Змусив більшу частину читалень, щоб вивісили на видному місці таблиці з написами: „Читальня Просвіти“ і придбали портрет Шевченка. За його старанням кілька читалень перший раз устроїли свято в честь Шевченка. Деякі читальні заложили собі хор. Кілька читалень заложило курс **анальфabetів**. Читальні в Бережниці, Білинці, Викотах, Ваньовичах, Лопушній, Татарах, Торгановичах, Черхаві і Чукві заложили **крамниці**, а читальня в Бабині перестала шинкувати горівкою. Чинні читальні запренумерували 40 примірників „Свободи“, органу нац.-демократичної партії. Зачали наші люди читати й цікавитися газетою, тижневиком!

В міжчасі д-р Стакура заснував у Самборі також політичне товариство „**Повітовий Народний Комітет**“, якого став головою, і до політичної організації втягнув найбільше свідомі елементи з селян, що виробилися з часом при читальнях „Просвіти“, а також деяких відважніших одиниць з поміж народнього вчительства. Вони допомогли багато Стакури. Дотепер з рядів народнього вчительства ніхто до народньої роботи не ставав, бо кс. інспектор Куліш нікого з українців-учителів до самбірського повіту не приймав. Щойно по уступленні інспектора кс. Куліша почали поволи осідати в Самбірщині вчителі українці, що недавно покінчили тут учительську семинарію. Були це ідейні юнаки, виховані в тайних студентських гуртках, як: Михайло Коберський, Степан Сілецький, Евст. Менцінський, Василь Жига, Мих. Дворян, І. Януш, Ів. Пукач, брати Коблянські. Вони всі розділили повіт між себе, осівши в різних місцях і своєю тихою муравлиною працею організували селян, найбільше по москофільством затроєних селах.

За національне освідомлення Самбірщини, за невисипчу працю над народом „Краєвий Народний Комітет“ поставив д-ра Данила Стакуру кандидатом на посла до віденського парламенту в 1907. році у виборчій окрузі Ярослав—Чесанів, звідки він вийшов послом.

Не зважаючи на виконування обовязків посла й ведення адвокатської канцелярії, д-р Стакура не занедбував народньої роботи, яка рік-річно поглиблювалась і вимагала щораз більше рук до праці. Ідейні його помічники як: інспектор Духович, учитель Сілецький широ йому допомагали. Інспектор Духович зобовязався у кожний четвер як торговий день урядувати в канцелярії філії „Просвіти“ цілий день

безкорисно, для удержання контакту з читальнями, місцевими народніми комітетами і взагалі з культурним духом на селі.

Щоб прийти нашому народові також з матеріальною допомогою, заложив Стакура в Самборі **задаткову касу під назвою „Народний Дім“**, сперту на уділах членів, на дрібній ощадності свідомих українських одиниць, на вкладках деяких патріотів, і також на виеднанні невеличкого кредиту в українських централах у Лішеві. Душою тієї каси був Франц Сілецький. Він розіздив по повіті, збирав дрібні ощадності, зясовував селянству гасло „свій до свого“, збирав фонди на будову домівки для української каси. Він спопуляризував ідею української каси, яка нині в Самборі гарно розвивається під назвою „Український Кооперативний Банк“, якому рівнож у вільних хвилинах помагав професор Володимир Волянський. Ця селянська каса причинилася багато поправи селянських господарств, неодній людині прийшла в тяжких хвилинах життя в поміч, неодного українського рільника порятувала в тяжкій біді — а це головна заслуга д-ра Данила Стакури. Він примістив цю касу у своїм домі даром, щоб тільки стала на ноги, могла розвинутися і сповнювала своє завдання.

В 1908. році д-р Стакура приложив рук, що самбірська філія „Просвіти“ відсвяткувала дуже торжественно 40-літній ювілей цього товариства. В 1909. році д-р Стакура спонукав о. Ник. Боберського, пароха Ваневич, як знаменитого господаря-практика, щоб він занявся **оснуванням філії „Сільського Господаря“**. Його канцелярія і невсипущі помічники у громадянській культурній праці Духович і Фр. Сілецький виготовили потрібні до цього документи і справа пішла в рух. Провід філії „Сіль-

ського Господаря" спочивав рівнож на голові д-ра Стакури, хоча від головства у цьому Товаристві відказався, а вложив його в руки доброго господаря о. Боберського. Щоб і тут тримати живчик цього товариства у своїх руках, дав вибрatisя завсіди до виділу та дав товариству рівнож приміщення у своїй хаті.

Роки 1908, 1909, 1910, були роками найбільшої і найпліднішої культурної праці. Пр. істнуючих читальнях заложив д-р Стакура при помочі Духовича і Сілецького ріжні торговельні спілки, каси, крамниці, як у Корналевичах, Луці, Білині, Черхаві, Лукавиці, Берегах, Бєбині, Кульчицях, Ступниці, Чукві, Бережниці, Корничах, Пинянах, Тоггановичах, Викотах, Сідім. Однак інспектор Духович, як старший чоловік у 1909. році захворів і в короткім часі помер. Стакури забракло зараз правої руки, бо сам часто сидів у Відні, Фр. Сілецький пильнував каси, проф. Біленський, занятий у школі й у двох інших товариствах не міг допомагати. Не було кому цього чоловіка заступити. Машина пущена так гарно в рух, зачала тут і там недопомагати. Деякі читальні, не чуючи над собою поваги і розгонового мотору сивобородого інспектора станули й заснітилися. Зі звіту Головної Управи за 1910. рік бачимо, що 6 читалень „Просвіти“ розвивалось дуже гарно, 13 нормально, 13 слабо, 13 упало. У всіх читальніх було членів 1395. Крім того в 1910. році підписано статут на 7 нових читалень, але у життя увести їх не було кому, бо інспектор Духович помер. По його смерті канцелярію філії вів молоденський студент прав Лесь Ріпецький рівнож даром. Однак не зважаючи на велику охоту в нього до народньої роботи, як молода людина, без життевго досвіду, без поваги, яку має старий інспектор у селян, не міг селянам так зaimпонувати, як бл. п. Духович.

В тім часі д-ра Стакури вибрано також головою „Руської Бесіди“, в якій розбудив товарицьке життя. В 1911. р. відсвяткувала філія заходами д-ра Стакури незвичайно торжественно 50-ліття генія України Тараса Шевченка. Філія уладила в тім році також **перший крамарський курс** і тоді ж Стакура відновив деякі упавші читальні, оснував нових 8 та злюстрував 15 читалень. Якраз у тому році дістав він д-ра праці у філії **Василя Окунь-Бережанського**, судового радника, що недавно прийшов до Смбора з великим досвідом у праці над народом, бо вийшов зі школи д-р Ев. Олесницького у Стрию.

З нагоди Шашкевичівського ювілею виголосив Стакура виклади про значіння ідеї Шашкевича в 34 громадах і в Самборі, при співучасти інших українських товариств та 10.000 народу! Читалень у 1912. році було вже 57 і 6 „in statu nascendi“. В тім році зібрано перший раз на дар „Просвіти“ 48 корон 60 сот. Це був наслідок факту, що в самбірському повіті було вже 16 активних священиків і 48 учителів народовців.

В черговому році на загальних зборах філії „Просвіти“ вибрано заступником голови **о. Володимира Петрика**, пароха Бабини, знаного на полі народної освіти робітника в Комарницянині. На тих зборах виринули на порядок дні деякі дуже прикрі справи, як от з заложенням другої читальні в Берегах на взір станславівської „Єдності“. Відтак 19. V. відбулися поновні збори самбірських членів „Просвіти“, зложені з самої інтелігенції, для успішнішої праці в повіті. На тих зборах обговорено багато справ і ухвалено багато внесків.

Всі ті прекрасні внески ухвалено одноголосно, з чого дуже тішився голова філії д-р Стакура, усміхався і кивав головою, бо не ві-

риє у виконання тих постулатів, які зібрані — в більшості ц. к. урядовці ухвалили. Відтак сам від себе написав дня 6. X. 1912 р. до Головного Виділу „Просвіти“ письмо, в якому дораджував, щоб так само, як у Головнім Виділі переведено реформу у філіях, віддаючи роботу в руки платного персоналу. „Тут — писав д-р Стакура — не поможуть ніякі письма, ніякі поучення народу, ніякі прикази. Як довго не маємо платної людини, для котрої приказ згорі має значіння, так довго філії будуть капарити й не сповнювати свого завдання. Це найбільше бачимо чайже по наших фінансових установах, що всюди гарно розвинулися, лиш на тій підставі, що мають платний персонал, котрий в інтересі власнім і для інституції і для себе щиро працює. Самбірська філія „Просвіти“ не є найгірша, але я не можу мати надії, щоб ми здобули 500 членів! Сьогодні з місцевою інтелігенцією і священиками, не маємо 200 членів по 21 роках праці!! Замітне при тім, що ніяк не можна зedнати для „Просвіти“ наше жіноцтво! Щодо наших проектів і внесків, які Виділові під розвагу віддали, то дещо з того робиться... Я з своєї сторони, як голова філії, справу просвіту як свій обовязок беру дуже на сердце, я раху би щось зробити та лишити по собі сліди мсєї праці. Чую, що до сильної волі треба би чогось більше, от напримір більше власної м'єткової форси, котра не казала би мені оглядатися на те, що „Просвіта“ сама може призначити. Але це вже не в моїй силі, а в силі того народу, серел котрого я працюю, а котрий не хоче мені зі своєї сторони допомагати!...“

В тім самім році на засіданнях Виділу філії д-р Стакура порушив справу посилання наших сільських дівчат до школи господинь, яку

цеє траля зорганізувала в Угорцях Винявських.

На загальних зборах філії в тому році була дуже жива, а заразом бурхлива дискусія у справі тов. „Відродження“, яку реферував молодий студент Степан Ріпецький, закинувши духовенству, що не попирає „Відродження“ і не причинюється до поширення тверезости. Проти цього запротестували приявні священники і остаточно ціла справа „Відродження“ скінчилася нічим. До Головного Виділу писав Старуха ось як:

„Загальна гадка така, що люди горівки і пива цілком відречися не хотять, але проти п'янства в народі всі виступати будуть... Духовенство надто вражливе на слово критика, а академічна молодь нарочно у своїх висказах провокує духовенство і викликає бучу на зборах. Селяни знову сидять тихо, лише слухають: що то з того вийде і до самого кінця не висказують своєї думки так, що з їхньої поведінки не можна пізнати, чи вони за духовенством чи проти... З їх поведінки тяжко пізнати, чи самбірське селянство радикальне, чи національно-демократичне. А коли священники виступали різко проти академічної молоді, селяни їх не попирали“.

НАПЕРЕДОДНІ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.

Праця в 1914. році йшла скоршim темпом у філії „Просвіти“ і по читальнях. Нарід, зацікавлений подіями на балканськім півострові, що гріянули на його очах, розпочав 1914. рік у якісь трівозі, оглядаючись на всі сторони. Уми нашого народу запрятані були здвигом наших Секолів і Січей, що відбувся 28. VII. 1914 у Львові.

У звязку з цим, що в напруженій до крайності ситуації, на збори „Просвіти“ у Львові не

приїхав ніхто, д-р Стакура (разом зі всіми головами філій „Просвіти“) дістав з централі 19. VI гостре письмо з докорами. Д-р Стакура рівно ж гостро відповів:

„...Передовсім жінка моя від довших літ хсрує, а тепер від лютого перебуває уже постійно в санаторії у Швайцарії. Я лишився з дітьми і зі служницею в хаті тай коротаю свою біду. Поза тим відбув я 10. мая свій особистий здиг в Самборі. Дня 24. мая їздив на областний здиг до Перемишля, а на Зелені Свята, 31. мая, їздив я до родини до Львова. 8. червня поїхав був з самбірським „Соколом“ на здиг Соколів і Січей до Старого Самбора. 27. червня вибираюся з двома старшими дітьми на здиг до Львова, то що в тім дивного, що 11. червня делегував я на своє місце Олексу Ріпецького, котрий обіцяв, що на збори („Просвіти“) поїде, але слова не додержав, бо пристовлювався до ригорозу. Читальні в повіті ми повідомили про збори, але кожний виправдувався тим, що не мав пятки на покриття коштів. Це мої жалі й оправдання. Д-р Данило Стакура, голова філії.“

Д-РА СТАХУРУ МОСКАЛІ ВИВЕЗЛИ ЯК ЗАКЛАДНИКА.

Прийшли відомі світові події. Російська армія заняла Самбір 17. вересня 1914 р. Діяльність філії припинилася. Майже всі читальні „Просвіти“ були ушкоджені, деякі зруйновані, бібліотеки понищені. Д-ра Стакуру і радника Біленького з іншими громадянами російські окупанти вивезли як закладників до Симбірська, звідки вернулись вони по жовтневій російській революції.

ПОВОРОТ ДО КРАЮ. ЛИСТОПАДОВІ ПОДІЇ В САМБОРІ.

В 1917. році Головний Виділ „Пресвіти“ видав до всіх філій обіжник ч. 1, щоб читальні висили прохання до ц. к. Намісництва у справі фондів на відбудову. Д-р Стакура скликав Загальні Збори філії, де реферат виголосив д-р Богдан Чайковський. Рішено взятися енергійно до відбудови читалень і приєднування членів. Д-р Стакура є дальше головою філії, о. Петрик заступником, д-р Андрій Чайковський контролером. Головний Виділ прислав відповідні нові формуллярі і друки для наладнання діловодства по читальнях, але в листопаді 1918 розпочалася українсько-польська війна.

Українці перебрали в Самборі владу у свої руки, до чого причинилася найбільше українська сільська молодь з дооколичних сіл. Д-ра Стакуру імнували бургомістром міста, д-ра Андрія Чайковського повітовим старостою, радника Івана Туркевича предсідником окружного суду, радника Баранецького предсідником Скарбової Дирекції, радника Біленського директором семінарії, проф. Бойчуна директором гімназії, о. Ю. Татомира окружним шкільним інспектором. Всі уряди і школи обсаджено своїми людьми, а в тих урядах працювали прихильні українцям польські і жидівські урядовці.

ДІЯЛЬНІСТЬ Д-РА СТАХУРИ НА ЗАКАРПАТІ.

Під напором відомих подій і після уступлення української влади з Галичини, д-р Стакура був приневолений виїхати за границю до своєї хворої дружини і дітей до Швейцарії.

Відтак обставини приневолили його лишитись у Чехословаччині, де він у 1920. році вступив до служби як радник окружного суду в Берегові. Там з часом авансував на надрадника, а 1937. році церейшов на емеритуру й осів в Ужгороді.

Там через цілий час своєї служби, при досить свободолюбивім чеськім режімі, у вільних хвилинах закладав читальні „Просвіти“ та інші культурні українські товариства. Часто давав відчуття для селян з обсягу права, розбуджував національну свідомість між нашими заріпательськими братами. До останньої хвилини життя служив чесно своєму народові, ніс світло правди й науки під ту курну селянську стріху, зпід якої сам вийшов...

Самбірщина відчула зараз недостачу д-ра Стакури. Його хата стояла отвором для всіх. В його адвокатській канцелярії шукали поради всі похріджені. Він був батьком всіх читалень „Просвіти“. По нім не було вже такого організатора, такого завзятого пропагатора народної освіти в Самбірщині. Він перший зачав лупати згрубша скалу темноти, сіяти перше проміння освіти. Те все, що Самбірщина має нині доброго й позитивного, завдячує першій і не-випущій праці д-ра Стакури. Всі освітні й економічні товариства, що розвиваються на терені Самбірщини, перші підвалини під їх розвиток положив д-р Стакура.

„КНЯЖИЙ ДАР“ Д-РА СТАХУРИ ДЛЯ НАРОДУ.

Д-р Стакура, покидаючи наш край, лишив у Самборі гарну поверхову камяничку, якої не доробився з адвокатського хліба. Як повстало в Самборі музейне Товариство „Бойківщина“, д-р Стакура на просьбу автора цих стрічок та

д-ра Гуркевича відступив даром у своїй камянниці одно мешкання, зложене з 4 кімнат, на поміщення музейних експонатів на 10 років, що представляє вартість 10.000 золотих! Це княжий дар, який д-р Стакура зробив своєму народові, над яким ціле життя культурно працював. Два роки перед смертю продав цю камянницю своїм людям за меншу ціну, як давали чужинці для того, щоб лише свої люди його працю купили. Половину цієї камянниці купив Український банк, який д-р Стакура оснував, четвертину купив д-р Гуркевич, яку записав Наук. Товариству імені Шевченка, а друга четвертина опинилася в руках приватної людини: українця священника.

СМЕРТЬ НА ЧУЖИЙНІ.

Так працював і трудився д-р Стакура як великий народолюбець. Помер далеко від рідної землі у Празі, дня 20. грудня 1938 року, проживши 78 років. Пам'ять його від роду в рід! Самбірщина ніколи д-ра Стакури не забуде!

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001020911186

28. III. 1939 J.M.